

NATO'NUN GÜVENLİK ALGILAMASI VE TÜRKİYE TARTIŞMALARI

Security Perception of the NATO and Turkey Debates

Levent YİĞİTTEPE

Selçuk Üniversitesi lyigittepe26@gmail.com

Yiğittepe, L. (2017), Nato'nun Güvenlik Algılaması Ve Türkiye Tartışmaları, International Journal of Academic Value Studies, Vol: 3, Issue:9; pp:344-359 (ISSN:2149-8598)

ARTICLE INFO

ÖZ

Article History

Makale Geliş Tarihi
Article Arrival Date
15/03/2017
Makale Yayınlanma Tarihi
The Published Date
31/03/2017

Anahtar Kelimeler

NATO, Türkiye, Güvenlik,
Güvenlik Politikaları,
Strateji, Barış

Keywords

NATO, Turkey, Security,
Security Policies, Strategy,
Peace

JEL Kodları:F50, F52, F53

Güvenlik dünya üzerinde yaşayan tüm devletler ve toplumlar için önemi artan bir unsur olarak görülmektedir. Uluslararası örgütler ve devletlerin ortaya çıkan yeni tehditlerle mücadele edebilmesinin ancak aralarında yapacakları güçlü bir işbirliği sayesinde mümkün olabileceği anlaşılmaktadır. NATO gibi güvenlik örgütünün hem bölgesinin hem de küresel güvenliği sağlamasında geliştireceği güvenlik politikalarının ve stratejilerinin önemi büyüktür. Bu bağlamda NATO'nun jeopolitik önemi ve eski bir üyesi olma nedeniyle Türkiye ile yakın işbirliği içinde olması İttifak'ın amaçlarına ulaşmasına yardımcı olacağı değerlendirilmektedir. Aksi takdirde NATO'nun yeni tehditlerle mücadelede başarılı olması zordur. Bu kapsamda NATO'nun görev alanlarını yeniden gözden geçirmeye çalıştığı görülmektedir. Bu çalışmada, NATO'nun güvenlik politikaları ve stratejileri ve Türkiye ile olan ilişkilerinde ortaya çıkan görüş farklılıkları konuları ele alınmaktadır. Aynı zamanda son dönemde NATO'nun yeniden sorgulanması analiz edilmektedir. Gelişen noktada NATO'nun küresel güvenliğin sağlanmasında gelecekte rolünü devam ettireceği anlaşılmaktadır.

ABSTRACT

Security is seen as an important element for all states and societies living on earth. It is understood that international organizations and states should be able to combat emerging threats but only through a strong cooperation between them. The security organizations like NATO is a great asset to security policies and strategies that both the region and the global security will develop. In this context, NATO's geopolitical importance and close co-operation with Turkey because it is an old member will help the Alliance to achieve its aims. Otherwise, it is difficult for NATO to succeed in combating new threats. In this context, it seems that NATO is trying to reassess its areas of responsibility. In this study, NATO's security policy and strategy, and the differences of opinion emerged in relations with Turkey are discussed. At the same time, the recent questioning of NATO is being analyzed. At the moment, it is understood that NATO will continue its role in the future in securing global security

1. GİRİŞ

Güvenlik insanlık tarihi kadar eski ve önemli bir kavramdır. Devletler ve insanlar güvenliklerini sağlamak için sürekli savaşmışlardır. Güvenlik sosyal bilimlerde genel çerçeve ve boyutlara tekabül eden, bireylere, konulara, toplumsal adetler ile değişen şartlara ve durumlara uyarlanan temel bir kavram olarak görülmektedir. Güvenlik kavramı barışla yakından ilgilidir ve ulus-devlet, devlet-üstü ve devlet-dışı aktörler için "olağanüstü önlemler" gerektiren bir değer ve hareket amacını taşımaktadır (Brauch, 2008: 2). Uluslararası ilişkiler disiplininde kavramsal açıdan ilk ele alan Arnold Wolfers'e göre güvenlik; kazanılan mevcut değerlere yönelik bir tehdidin olmaması hali olarak tanımlanmıştır. 1990'larda güvenlik kavramına yeni bir açılım getiren Barry Buzan, güvenliği devletlerin ve toplumların tehditlerden kurtulma arayışları ve rakip güçlere karşı bağımsız kimliklerini ve işlevsel bütünlüklerini koruma yetenekleri olarak tanımlamıştır. Buzan, güvenliği askerî, siyasi, ekonomik,

toplumsal ve çevre güvenliği şeklinde oluşturmuş, beş boyutlu bir güvenlik anlayışı ortaya koymuştur (Buzan, 1991: 432). Bu bağlamda küreselleşmeyle birlikte güvenliği yeniden düşünmeye ve geçirdiği evrimlere göre değerlendirmeye başlanmıştır.

Güvenlik konusu tarihten günümüze kadar çeşitli evreler geçirmiştir. Özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve küreselleşmenin hız kazanmasıyla yeni güvenlik anlayışları yeni güvenlik politikalarını beraberinde getirmiştir. Modern tarih açısından bakıldığında Avrupa merkezli dünya savaşları güvenlik kavramını gündemde tutmuştur. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa uluslararası liderliği ABD'ye devretmiştir (Türker, 2007: 1-2). ABD öncülüğünde on iki ülke arasında SSCB'ye karşı bir savunma örgütü olarak 4 Nisan 1949'da North Atlantic Thraety Organization (NATO) kurulmuştur. Bu İttifak, ABD'nin dünyada SSCB karşısında uygulamaya başlayacağı "durdurma politikası" nın ilk adımı olmuştur (Sarıay, 1988: 75). NATO kuruluş yıllarında güvenlik stratejilerini belirlerken Soğuk Savaş'ın hakim olduğu ortam etkili olmuştur. İttifak'ın amaçları ve hedefleri de bu doğrultuda oluşturulmaya çalışılmıştır.

NATO, Avrupa ve Kuzey Amerika'nın güvenliğini bir arada gören düşünceyle kurulmuş ve kolektif güvenlik esasıyla oluşturulmuş bir örgüttür. Kolektif güvenlik, üye devletlerin tüm güvenlik anlayışlarını ortaklarına göre değiştirmelerini öngörmemektedir. Belirli tehdit konularında aynı görüşleri paylaşan devletler, bu tehdide karşı güç birliği oluşturma konusunda anlaşarak gerekli önlemleri birlikte alma kararı vermektedirler (Dedeoğlu, 2014: 305). NATO'nun ana amacı, BM Şartı'na uygun olarak, siyasi ve askeri yollarla tüm üyelerini güvenlik ve özgürlüklerini korumak olarak ortaya çıkmaktadır. Demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi ortak değerler üzerine kurulmuş olan İttifak, başlangıcından beri Avrupa'da adil ve kalıcı adil ve kalıcı bir barışın kurulması için çalışmıştır (NATO El Kitabı, 1999: 23). Bu kapsamda amaçları doğrultusunda birtakım kurumsal düzenlemeler yoluna gidilmiştir.

NATO Soğuk Savaş döneminde savunma, askeri, mali ve üretim komiteleri kurmuştur. Fakat İttifak'ın en seçkin varlıkları birleştirilmiş sivil ve askeri personel Kore Savaşı'na kadar yoktur. Kuzey Kore'nin saldırısı, II. Dünya Savaşı'ndan sonra askeri güçlerini kurmak için İttifak üyelerinin isteksizliğinin üstesinden gelmesine neden olmuştur. Kendi kuvvet düzeylerini yükseltmeye ek olarak ABD, 1950 yılının sonlarında Avrupa'da konuşlandırılacak güçlerin ilk büyük sorumluluğunu oluşturmuş ve Avrupa üyeleri de kendi savunma harcamalarını arttırmıştır. Askeri kurum olarak 1951'de Avrupa Yüksek Müttefik Kuvvetler Karargâhı (SHAPE) kurulmuştur. Ayrıca İttifak'ın siyasi tarafını yönetmek üzere bir sivil genel sekreter başkanlığı da oluşturulmuştur (Wallender, 2000: 713). Bundan sonraki süreçte NATO'nun kurumsal düzenlemeleri için hızlı adımlar attığı görülmüştür. NATO'nun güvenlik politikalarının gelişimini ve geliştirdiği stratejileri, hem bölgesinin hem de küresel güvenliğin sağlanmasında oynadığı rolü Soğuk Savaş ve sonrası dönem olmak üzere iki bölümde analiz edilmiştir. Son bölümde ise Türkiye'nin güvenlik algılaması ve NATO'da Türkiye tartışmaları üzerinde durulmuştur. Sonuç kısmında ise NATO'da gelinen son durum ortaya konulmuş ve Türkiye'nin beklentileri açısından genel bir değerlendirme yapılmıştır.

2. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE NATO

NATO kuruluşundan sonraki ilk yıllarında kurumsal düzenlemelere gitmiştir. Oluşturulan yeni organlarla birlikte İttifak, NATO Konseyi, NATO Genel Sekreterlik ve NATO Askeri Organlar olmak üzere üç ana bölümden ve bunlara bağlı olarak çalışan dairelerden oluşmaktadır (NATO El Kitabı, 1999: 43). Kuruluşunun ilk stratejisi olarak NATO'nun ABD hava kuvvetlerinin nükleer yeteneği zayıf olduğu için SSCB karşısında askeri sayısal dengenin sağlanması benimsenmiştir. 1952'de Lizbon'da belirlenen ve genellikle "Sınırlı Savaş Stratejisi" olarak bilinen bu yaklaşımla, NATO'nun asker sayısının hızla artırılması planlanmıştır (Erhan, 2008: 570). Daha sonra 1950-1957 yılları arasında NATO kitlesel karşılık stratejisi, İttifak üyelerinin karşılaşacakları bir saldırı halinde, ABD'nin elindeki nükleer gücü dahil her türlü silahın derhal kullanılabilmesi varsayımına dayandırılmıştır. Bu dönemde İttifak'ın Avrupa'daki üyelerinin klasik gücü, SSCB'nin ve müttefiklerinin bu tür gücüne oranla çok daha zayıftı ve dengenin ancak ABD'nin nükleer gücü ile kurulabilmesi mümkündü. Fakat bu durum 1957'den sonra aniden değişmiştir (Gönlübol, 1996: 514). Bu stratejinin NATO'nun üyelerine de zarar verebileceği düşüncesinin ortaya çıkması yeni arayışları girilmesine neden olmuştur.

1960'lı yıllarda ABD'nin nükleer silahtan başka alternatiflere de ihtiyaç duyduğunu ortaya koymuş ve NATO'da Esnek Mukabele Doktrini kabul edilmiştir. Bu doktrin özünde karşılaşılan saldırının niteliğine

göre bir tepki gösterilmesidir (Turan, 1971: 21). Daha sonraki süreçte benimsenen Counterforce Stratejisi ise Avrupalı üyelere göre Sovyetlere ilk darbeyi vurmalarına rağmen kendilerinin de etkileneceği bilinmekte olup ABD nükleer gücünün bu ilk darbeye dayanacağı düşüncesine dayandırılmıştır. Bu strateji yeteri kadar etkili olmadığı gerekçesiyle 1968'de terk edilmiştir (Turan, 1971: 50). Bu bağlamda NATO'nun daha çok düşman olarak gördüğü SSCB'nin davranışlarına göre yeni stratejiler belirlemeye çalıştığı görülmektedir.

NATO, Soğuk Savaş döneminde öngörülen güç kullanımından kaçınmıştır. SSCB ve müttefikleri ile olan çatışmanın caydırıcılık ve diplomasi yoluyla çözümlenebileceği yönünde herhangi bir umut olursa, müttefiklerin III. Dünya Savaşı ile mücadeleye hiç ilgi duymadığı görülmüştür. Bu dönemde NATO, savaş önlemeyi vurgulamış ve önleyici savaş ya da kuvvet uygulamak için başka öngörülen herhangi bir girişime başvurmamıştır. NATO Soğuk Savaş'ın sonucu birlikte eski SSCB ülkelerinde oluşabilecek etnik çatışmalar ve toprak anlaşmazlıkları dahil yeni tehditlerle yeni bir döneme girmiştir (Yost, 2007: 49). Bu kapsamda NATO'nun oluşan yeni dünya düzeninde güvenlik politikaları ve stratejilerinde dönüşüm yaşaması zorunlu hale gelmiştir. Bu bağlamda yeni dönemde gerek kurumsal yapısında gerekse güvenlik politikalarında dönüşüme hız vermiştir.

3. SOĞUK SAVAŞ SONRASI NATO'NUN ROLÜ

3 Kasım 1989'da Malta'da görüşen ABD başkanı George Bush ve SSCB lideri Michael Gorbachev, artık Soğuk Savaşın tarih olduğunu ilan etmişlerdir (DeWijk, 1997: 39). 1989 yılında Berlin Duvarının yıkılması ve arkasından Varşova Paktı ve SSCB'nin dağılması gibi olayların gelişmesi NATO'nun siyasi ve askeri kanadının geleceğe dönük çalışmalarına yeni bir yön ve hız vermiştir.

Bu çerçevede Avrupa güvenliğini tehdit eden unsurlarda değişiklik olduğu için NATO'nun politikalarında da değişikliğe gidilmiştir. Avrupa bugün en çok uluslararası terörizm, insan kaçakçılığı ve batıya yönelik illegal göçler, kitle imha silahlarının tehlikeli rejimlerin eline geçmesi, uyuşturucu madde ve silah kaçakçılığı, yoksulluk, gelir dengesizliği, yolsuzluk, çevre kirliliği, başarısız devletler gibi sorunları ulusal ve uluslararası güvenliğe tehdit olarak görmektedir. NATO'nun güçlü üyesi Türkiye de yeni dönemde yeni tehditlere karşı müttefikleriyle eskiden olduğu gibi yine ortak güvenliklerinde işbirliği yapılmasını, NATO'yu yok ederek değil de yeniden yapılandırarak yeni stratejiler ve politikalar üretilmesini önermektedir (Çakmak, 2009: 266). Aynı zamanda SSCB'nin dağılması ve Soğuk Savaş'ın sona ermesi NATO içinde Türkiye'nin önemi konusunda tartışmaları da beraberinde getirdiği görülmüştür.

Soğuk Savaşın sona ermesiyle NATO'nun varlık sebebi tartışmaya açık hale gelmesi örgütün varlığını devam ettirebilmek adına yeni bir tehdit tanımlaması yapmasını ve bu paralelde yeni stratejiler ortaya koymasını zorunlu hale getirmiştir. Bu çerçevede NATO, Soğuk Savaş sonrası dönemde kendini dönüştürmeye başlamış ve bu şüpheleri boşa çıkarmıştır (Cornish, 2004: 63-65). Bu döneme NATO'nun tarihi zirveleri damga vurmuş ve yeni stratejik konseptler bu zirvelerde kabul edilmiştir.

Bu kapsamda ilk olarak NATO'nun 5-6 Temmuz 1990 tarihinde Londra'da yaptığı devlet ve hükümet başkanları zirvesi Avrupa'da gelişmelere paralel olarak örgütün geleceğine yönelik önemli kararların alındığı bir toplantı olmuştur. Londra Zirvesi'nin en önemli sonucu ise Avrupa'da değişen siyasi ve askeri durum karşısında NATO'nun gerek kuvvet yapılanmasında gerekse strateji kavramlarında değişime gidilecek olmasıydı. Özellikle Sovyet askeri birliklerinin Doğu Avrupa'dan çekilmesi, silahsızlanma ve silahların kontrolü görüşmelerinin yakında bitecek olması oluşacak yeni ortama NATO'nun uyum göstermesini kaçınılmaz kılmıştır. Bu çerçevede NATO stratejilerinde yapılması düşünülen değişiklikler içine girmeye başladığı değişim sürecinin de başlangıcını oluşturmuştur (Parish, 2005). Bu zirvede İttifak'ın varlığının sorgulanmasının azaltılması için ve gelecekteki rolünün belirlenmesinde önemli karar alınmıştır.

Londra Bildirgesi, İttifak'ın hem siyasi hem de askeri uyumu içermektedir. Siyasi uyum adına, Kuzey Atlantik Antlaşması'nın 2. Maddesi, müttefikler arasında "istikrar", "iyi hal" ve "ekonomik işbirliğini" desteklemek üzere tekrar vurgulanacaktır. Bildirgede, Avrupa kimliğinin gelişimi memnuniyetle karşılanmış ve yeni güvenlik alanı olarak tanımlanmıştır. NATO ayrıca, eski Varşova Paktı ülkelerine dostluk elini uzatmıştır (Cornish, 1996: 758). Bundan sonraki süreçte NATO'nun yeni dünya düzeninde dönüşümü hız kazanarak devam etmiştir. Takip eden zirvelerle yeni döneme uyum sağlama çabalarına devam edilmiştir.

7-8 Kasım 1991'de yapılan NATO'nun tarihi Roma Zirvesi yüksek düzeyde bir toplantının sonucu olarak sadece bir dönüm noktası değil aynı zamanda İttifak'ın Avrupa'da dönüşümünü ve rolünü yeniden tanımlamıştır. Zirvede kabul edilen bu yeni stratejik konseptte NATO'nun zorlukları, muhtemel riskleri ve Soğuk Savaş sonrası Avrupa'daki amaçları özetlenmektedir. NATO üyeleri SSCB'nin ortadan kalkmasıyla birlikte, güvenlik tehditlerinin "müttefik ülkesine karşı hesaplanmış saldırganlık" kavramının "ciddi ekonomik ve sosyal sorunlardan kaynaklanabilecek istikrarsızlıkların olumsuz sonuçlarından" daha az olacağına inanıyordu. Belgede etnik rekabet ve toprak anlaşmazlıkları da dahil olmak üzere, Orta ve Doğu Avrupa'da birçok ülke tarafından karşılaşılan siyasi güçlükler nitelendirilmiştir. Stratejik Konseptte göre, bu gibi gerginlikler Avrupa istikrarını ve barışını tehdit edebilir ve bu nedenle İttifak'ın güvenliği üzerinde doğrudan etkisi olan dolayısıyla dış güçleri NATO ülkelerine sızdırabilir (Lepgold, 1998: 81). Bu bağlamda Roma Zirvesi, NATO için yeni stratejik konseptin kabul edilmesi açısından önemli yere sahiptir. Bu önemli zirveyle birlikte NATO Soğuk Savaş sonrası döneminde izleyeceği güvenlik anlayışı ve stratejisinin temelini şekillendirmiştir.

NATO, 23-25 Nisan 1999 tarihlerinde Washington'da gerçekleştirdiği tarihi zirve toplantısıyla 50. kuruluş yıldönümünü kutlamıştır. İttifak, Soğuk Savaş yıllarında, güçlü bir Avrupa-Atlantik eksenini oluşturarak SSCB ve müttefiklerini caydırmış ve rakip devletler ittifakını tarihten silmiştir. Varşova Paktı ve SSCB'nin dağılmasından sonra, bir meşruiyet ve yeniden yapılanma arayışına giren NATO, Washington Zirvesi ile "yeni NATO" veya "ikinci NATO" olarak da adlandırılan bir döneme adım atmıştır. Varşova Paktı gibi kendini lağv etmek bir yana, İttifak, Doğu Avrupa'ya genişleme yolunu seçmiş, Washington Zirvesi'nin hemen arifesinde Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyetini üyeliğe kabul ederek üye sayısını 19'a çıkarmıştır (Ceylan, 1999: 7). Bu bağlamda derinleşmeyle birlikte genişlemeye de devam eden NATO'nun, dönüşümüne ara vermeden devam ettiği görülmüştür.

NATO üyeleri, Washington Zirvesi'nde "İttifak'ı 21. Yüzyılın güvenlik sorunlarına karşı hazırlamak ve gelecekteki askerî gelişmeler için" yeni bir "stratejik konsept" kabul etmişlerdir. Zirve, NATO'ya bir devletin topraklarına uluslararası yasal bir zemine dayanmadan, "insan hakları" kapsamında müdahale etmesini meşru bir zemine dayandıracak imkânlar sağlamıştır. 50. yılında güç kullanma konusundaki siyasi kararlılığını yeni stratejisine de yansıtan NATO, bundan böyle askeri müdahale alanına insan hakları ihlalleri, etnik ve dinsel çatışmalarının da gireceğinin işaretlerini vermiştir (Erşahin, 1999). NATO görevleri içine yeni alanları da dahil ederek küresel güvenliğin sağlanmasına katkılar sunmaya devam edeceğini vurgulamıştır.

Zirvede kabul edilen yeni stratejik konseptin bazı hükümleri şunlardır; NATO'nun "alan dışı" askeri operasyonlarında kullanılması, NATO'nun kitle imha silahları, uluslararası terör, uyuşturucu ticareti, ırkçılık ve insan kaçakçılığı gibi problemlerin çözümünde kullanılması, askeri operasyon ve savaş kararlarının BM Güvenlik Konseyi'ne sormaksızın yalnızca NATO'da alınmasıdır. Yine İngiltere'nin girişimleriyle AB ile NATO ilişkilerinde yeni bir boyut kazanmıştır. İngiltere AB'nin sert güvenlik aktörü olarak dönüştürülmesinde transatlantik ilişkileri ve NATO'yu desteklemek için bir araç olarak görmüştür. Bu görüş Avrupa'nın askeri gücünün gelişmesi NATO'nun yararına olduğu şeklinde ifade edilmiştir (Merlingen ve Ostrauskaite, 2006: 39). Bu bağlamda AB içinde ortak bir güvenlik politikası geliştirilmesinin NATO'ya rakip değil aksine onu destekleyici nitelikte olmasına vurgu yapılmıştır.

ABD'ye yapılan 11 Eylül terör saldırılarından sonra güvenlik durumu tekrar değişmiş ve Avrupa'da da tehdit değerlendirilmelerine ve varoluşsal çıkarlara dönülmüştür. Bununla birlikte, artık eski türde bir işgal tehdidi yoktur. Bölgesel çıkarlar çoğu Avrupa devleti için geçmişte kalmıştır. Şimdi tehditler yaygın ve küresel bir kapsam içerisindedir. Dahası, terörle mücadele etmek, geniş anlamıyla demokratikleşmenin sözü edilen başarısız devletlerin istikrarı ve geliştirilmesini içermektedir (Matlary, 2009: 37). Bu bağlamda yeni dönemde gerek uluslararası örgütler gerekse devletler için birinci öncelik olarak küresel terörizmle mücadele ön plana çıkmıştır.

11 Eylül 2001'de New York ve Washington'da gerçekten yaşanan terör saldırıları ABD yönetiminin, kongrenin ve hatta normal halkın bile gündemini değiştirmiştir. Hem dünya, hem de Amerika halkı ilk defa terörün bu denli büyük saldırılar doğurabileceği gerçeği ile tanışmıştır. Bu saldırılardan sonra savaş, saldırı, tehdit gibi kavramların yeniden tanımlanması gereği doğmuştur (Arı, 2007: 267). 11 Eylül terör saldırılarından sonra post modern terör olgusu ortaya çıkmıştır. Artık sınırlı etki yerine tüm dünyayı etkileyen bir terörle karşı karşıya kalınmıştır. Düşük yoğunluklu saldırı ve onu ortaya çıkaran panik, yıkım ve onu gerçekleştiren düşük eğitimli terörist profilinden, yüksek eğitimli, ileri teknoloji ile saldırı gerçekleştiren terörist profiline dönüşüm ortaya çıkmıştır (Aydın, 2009:

37).Küreselleşmeyle birlikte yeni teknolojilerin ortaya çıkması küresel terörizmin etkilerinin daha fazla olmasına neden olmuştur. Bu tipte bir terörizmle mücadelede devletler arasında çok taraflı işbirliğini gerektirmektedir.

11 Eylül'ü yaşayan ABD, 20 yıl önceki Reagan yönetimiyle aynı düşünceyi benimseyerek, yeniden "terörizme karşı savaş" ilan etmiştir. ABD terörizme karşı savaşını, benzeri görülmemiş ölçekte bir uluslararası terörist ağı kurarak ve bu ağı, Orta Amerika'da, Afrika'da, Batı Asya'da ve daha birçok yerde ölümcül etkiler doğuracak şekilde yürütmektedir (Chomsky, 2002: 174). NATO'da bu kapsamda uluslararası güvenliğe yönelik zorlu tehditlerin rolünü önlemek için ilerleme kaydetmiştir. NATO yetkilileri, örgütün yeni bir çevreye, yani pek çok tehdidin geleneksel olmayan kaynaklardan geldiği bir ortama (örneğin ulusal sınırlar boyunca faaliyet gösteren muhtemelen Kitle İmha Silahları'na sahip olan devlet dışı terörist aktörler) uyum sağlamaları gerektiğini belirtmişlerdir. Yeni güvenlik ortamında terörle mücadele "NATO için temel bir misyon" olarak tanımlanmıştır (Gheciu, 2008: 83). Bu bağlamda 11 Eylül terör saldırıları NATO'nun bundan sonraki zirvelerinde terörizmin önemli bir gündem maddesi olarak kalmasını sağlamıştır.

Terörizm, İttifak üyeleri için ABD'ye yönelik 11 Eylül saldırılardan sonra ancak merkezi bir tehdit olarak algılanmıştır. NATO'nun bu saldırılara ilk cevabı çok sert olmuştur. Yirmi dört saat içinde, ABD'ye düzenlenen saldırıların tüm İttifak üyelerine yönelik bir saldırıyı temsil ettiğini bildiren antlaşmanın 5. Maddesi işletilerek yürürlüğe sokulmuştur (Nevers, 2007: 36). Hemen arkasından Ekim 2001'de El-Kaide terör örgütüne karşı Afganistan'da operasyonlar başlatılmıştır. Bu faaliyetler, İttifak'ın 5. maddesinin taahhüdünün üye ülkelerin toprak savunmasının ötesine geçerek terörist saldırılara karşı savunmayı içerecek şekilde emsal oluşturmuştur (Nevers, 2007: 37). NATO bundan sonra stratejilerinde geniş bir etki coğrafyası tanımlamaya çalışmış, fiili operasyon alanı dışında (out of area) faaliyet göstermesine imkân verecek girişimlerde bulunmuştur. Ayrıca 2002 Prag Zirvesi'nde alan dışılık (out of area) ve önleyici savaş (preventive war) stratejisi kabul edilmiştir (İşyar, 2008: 27). Bu zirveye birlikte küresel terörizmle mücadele NATO'nun en önemli görevleri arasına sokulmuştur.

NATO kısa sürede 'teröre karşı savaş' uygulamalarından ilkinin Afganistan'da devreye sokmuştur. 11 Ağustos 2003'te NATO, Afganistan'daki Uluslararası Güvenlik Yardım Gücünün (ISAF) kontrolünü üstlenerek İttifak'ın operasyonel önceliğini yerine getirmiştir (Sens, 2007: 15). Halen Afganistan'da faaliyetlerine devam eden ISAF'a Türkiye'de 2003'ten bu yana askeri güçle katkı sunmaya devam etmektedir.

NATO'nun İstanbul Zirvesi'nde de (2004) yeni dönemde nasıl bir yapı, misyon ve vizyona sahip olacağı gösterilmiştir. Kabul edilen İstanbul Bildirisinin "Yeni Dönemde Güvenliğimiz" başlığını taşıması örgütün bir vizyon belirleme çabasında olduğunu göstermiştir. NATO'nun belirlediği yeni vizyonunu üç noktada toplamak mümkündür: "Birincisi tehdit algılamasında değişiklik, ikincisi görev alanlarının genişlemesi ve üçüncüsü ise üyelik yapısı bakımından açık kapı anlayışının benimsenmiş olmasıdır". Bu zirvede belirlenen vizyon ve alınan kararlar çerçevesinde en önemli noktalardan biri olarak terörizm ile mücadele konsepti ön plan çıkarılmıştır. NATO'nun, terörizmin en büyük tehdit kaynağı olduğu yönünde aldığı kararlar, kendini görev tanımlaması boşluğundan kurtarmaya çalıştığı görülmüştür (Karaosmanoğlu, 2008: 188). Bu bağlamda İstanbul Zirvesi'yle birlikte 11 Eylül saldırılarından sonra NATO'nun özellikle terör, enerji güvenliği, kitle imha silahların yayılması, bölgesel etnik çatışmalar ve sınır anlaşmazlıkları gibi sorunlar üzerinden yeni bir yapılanma sürecine girdiği ve bu yönde güvenlik çalışmaları yaptığı görülmektedir.

NATO 2010 yılındaki Lizbon Zirvesi'yle birlikte yeni bir döneme girmiştir. Bu zirvede öncelikle İttifak'ın 11 Eylül saldırıları sonrası değişen güvenlik ortamının ele alındığı ve genişleme sürecinin değerlendirilmesi yapılarak ortaya çıkan yeni tehditlerin tanımlamalarının yapıldığı görülmüştür. Zirvede NATO'nun yeni dönemde izleyeceği politikalarının sunulduğu yeni stratejik konsept de onaylanmıştır (Çelikpala, 2013: 39). Lizbon Zirvesi'nde kabul edilen Stratejik Konsept, terörizmin NATO vatandaşlarının güvenliği ve uluslararası istikrar ve refah için daha geniş bir tehdit oluşturduğunu ifade etmektedir. Geliştirilen tehdit analizi, NATO ortaklarına yönelik daha fazla istişareler ve uygun askeri yeteneklerin geliştirilmesi yoluyla müttefikleri uluslararası terörizme karşı algılama ve savunma kapasitesini artırmaya yönelik olmuştur (Lisbon Summit, 2010). İttifak'ın yeni stratejik konseptine göre "gelecekteki amaç, Avrupa'daki nükleer silahlarla ilgili şeffaflığı artırmak ve bu silahları NATO üyesi ülkelerin topraklarından uzaklaştırmak için Rusya ile anlaşma yapmak olmalıdır.

Daha ileri adımlarda ise, Rusya'nın kısa menzilli nükleer silah stokundaki eşitsizliği hesaba katmak olacaktır” (Yost, 2011: 1431).

Son olarak bu önemli zirvede NATO'nun nükleer silahlara karşı olmasına rağmen dünyada nükleer silahlar var olduğu sürece NATO'nun da nükleer bir güç olarak kalmaya devam edeceği vurgulanmıştır. Ayrıca siber tehditlerin de ilk kez örgütün güvenlik algılamalarına girdiği görülmüştür (Lizbon Summit, 2010). Lizbon Zirvesi'nde NATO'nun geleceğinin şekillenmesi ve küresel güvenliğin sağlanmasında rolünün artırılması açısından alınan kararlar çok önemlidir.

2012 yılındaki Şikago Zirvesi'nde ise Lizbon'da kabul edilen yeni stratejik konsept geliştirilmiş ve NATO'nun önümüzdeki 20 yıl için öncelik verdiği konuların, kriz yönetimi ve işbirliğine dayalı güvenlik olduğu ifade edilmiştir (Dedeoğlu, 2014: 330). Ayrıca Şikago Zirvesi'nde NATO liderleri, geliştirilmiş tehdit farkındalığına, yeterli yeteneklere ve ortak ülkeler ve diğer uluslararası aktörlerle geliştirilmiş işbirliğine odaklanan terörle mücadele üzerine İttifak çalışmalarına yönelik yeni politika kılavuzlarını onayladılar (NATO Chicago Summit, 2012). Bu bağlamda Şikago Zirvesi'nde de terörizme odaklanılmış ve son dönemde meydana gelen terör olaylarına karşı stratejiler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Ayrıca Şikago Zirvesi'nde NATO liderleri 2014 yılı sonuna kadar güvenlik sorumluluğunun Afgan kuvvetlerine geçmesini ve 2014 sonrası Afgan kuvvetlerini eğitmek, tavsiye etmek ve yardımcı olmak için bir strateji belirlemişlerdir. Koruma ve savunma konusu incelenmiş ve bir savunma paketinin kabulü ve terörle mücadele konusundaki yeni politika yönergelerinin onaylanması; geçici balistik füze yetenekleri ilan edilmiş ve diğer önemli yetenek alanlarında (istihbarat, gözetim ve keşif ve hava polisliği) inisiyatifler alınmıştır (NATO Chicago Summit Declaration, 2012).

Eylül 2014'de yapılan Wales Zirvesi'nde Wales Zirvesi'nde özellikle Suriye ve Irak'ta faaliyet gösteren IŞİD terör örgütüne vurgu yapılmış ve transatlantik yenilenmiş sağlam savunma gücü; çok yüksek hazırlıklı ortak görev gücü de dahil olmak üzere savunma kesintilerini tersine çevirmek ve bir hazırlık eylem planı kabul edilmiştir. Rusya ile krizin ardından Ukrayna'ya verilen destek artırılmıştır. Rusya yasadışı ve gayri meşru olan "Kırım'ın ilhaki" ve doğu Ukrayna'nın istikrarının bozulması konusunda kınanmıştır. Birlikte çalışabilirlik girişimi ve savunma ve ilgili güvenlik kapasitesi geliştirme girişimleriyle ortaklarla güçlendirilmiş ilişkiler kurulacaktır. NATO'nun Kararlı Destek Misyonu, Afgan Ulusal Güvenlik Güçlerine maddi katkılar ve NATO-Afganistan Sürekli Ortaklığı vasıtasıyla Afganistan'a olan bağlılığı yeniden teyid edilmiştir (NATO Wales Summit, 2014). NATO'nun Wales Zirvesi daha çok Rusya-Ukrayna krizi üzerinde geçmiştir. Rusya'nın eylemleri yeniden İttifak'ın dikkatini bu ülkeye çevirmesine yol açmıştır.

Son olarak 8-9 Temmuz 2016'da yapılan Varşova Zirvesi'nde müttefik liderler NATO aracılığıyla IŞİD ile mücadeleye destek vermeye karar vermişlerdir. Bu kapsamda NATO AWACS (Erken uyarı) uçakları, IŞİD'e karşı küresel koalisyona bilgi sağlayacak ve Ürdün'de yüzlerce Irak subayı eğitmeye devam ederken, eğitim ve kapasite geliştirme çalışmalarına başlayacaktır. Müttefikler, siber savunma ve yol kenarındaki bombalara karşı koyma gibi alanlarda Ürdün'le devam eden işbirliğini geliştireceklerdir. Yine bu zirvede müttefikler, çok taraflı platformların optimize kullanımı yoluyla bilgi paylaşımını teşvik etmeyi ve yabancı savaşçıların geri gönderilmesiyle ilgili bilgi alışverişi konusunda işbirliğini geliştirmeye devam etmeyi taahhüt etmişlerdir (NATO Warsaw Summit, 2016).

Bu zirvede iki konuya odaklanılmıştır. Bunlar; NATO'nun caydırıcılığını ve savunmasını güçlendirmek ve NATO'nun sınırlarının ötesinde istikrarı öngörmektir. Ayrıca 2017'de Estonya, Letonya, Litvanya ve Polonya'da dört çok uluslu taburun yerleştirilmesi ve NATO'nun güneydoğu kesiminde özel bir ileri varlığın geliştirilmesi gibi önlemler kabul edilmiştir. NATO'nun balistik füze savunması ilk operasyonel yeteneği ilan edilerek; ulusal siber savunmaları güçlendirmek için siber alan kara, hava ve deniz gibi yeni bir operasyonel alan olarak tanınmıştır. Özellikle eğitim ve kapasite geliştirme alanında, ortaklara destek sağlanması; AWACS uçaklarının 2035 yılına kadar hizmete alınması ve bunları küresel koalisyona IŞİD'le mücadelede bilgi vermek üzere kullanılması kararı alınmıştır (NATO Warsaw Summit Declaration, 2016). Varşova Zirvesi'nde alınan kararlar İttifak'ın özellikle terörle mücadelede etkin rol oynamaya çalıştığını göstermektedir.

İttifak terörle mücadelede rolünü geliştirip operasyon sırasında öğrenilenleri operasyona katmaya başlamış ve daha sonra "Operation Active Endeavour" adını alan bu operasyonun faaliyet alanı giderek genişlemiştir. Active Endeavour'un yönergesi de düzenli olarak gözden geçirilerek misyonu ve kuvvet

yapısı tüm Akdeniz'de etkili bir terörle mücadeleye göre uyarlanmıştır. Daha sonra bu operasyon genişletilerek müttefik devletlerin ticaret gemilerine Cebelitarık boğazından güvenli geçişleri sağlanmaya başlanmıştır. Bu önlem son derece dar geçitten geçen gemilerin terörist saldırılara hedef olabilecekleri konusunda alınan istihbarata dayanarak alınmıştır. *Operation Active Endeavour (OAE)* özellikle dört alanda faaliyet göstermektedir. Bunlar: "Denizdeki veya denizden gelecek terörizmi destekleyecek eylemleri caydırmak ve durdurmak, Akdeniz'deki "boğum" noktalarını (choke points), yani en önemli geçit ve limanları kontrol altında tutmak (NATO Mayınlara Karşı Önlemler Hazır Gruplarından birinin mayın avlama gemilerini güzergahları incelemek üzere konuşlandırmak suretiyle), gerektiğinde belirlenen gemilere Cebelitarık Boğazından geçişlerinde eskort sağlamak ve Akdeniz Diyaloğu programını, ikili ve çok taraflı ilişkileri destekleyen diğer programları güçlendirmektir (Cesaretti, 2005). NATO'nun uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması hedeflerine geliştirdiği çeşitli programlarla ulaşmaya çalışmaktadır.

NATO'nun terörle mücadele operasyonunda Operation Active Endeavour'un (OAE) daha geniş bir deniz güvenlik operasyonuna değiştirilmesi, Afganistan'daki destek görevinin 2016 yılının ötesine ve Afgan kuvvetleri için 2020'ye kadar fon sağlamak için uzlaşılması ve Ukrayna için kapsamlı bir yardım paketinin onaylanması gibi konularda NATO Genel Sekreteri Stoltenberg, Avrupa Konseyi ve Avrupa Komisyonu Başkanları ile ortak bir bildirge imzalanmıştır. NATO'nun gelecek zirvesinin Mayıs 2017'de Brüksel'de yapılması planlanmaktadır (NATO Warsaw Summit, 2016). Bu zirvede NATO'nun geleceği başta olmak üzere, terörizme karşı mücadele, nükleer silahların modernizesi, Varşova'da alınan kararların değerlendirilmesi, Asya'da küresel NATO'nun yeni işbirliğiyle gelişimi, Ukrayna krizine bağlı olarak Rusya'ya karşı alınacak tedbirler, Baltık ülkelerine yapılacak askeri destekler, Afganistan'daki son gelişmeler ve Suriye'de gelinen son nokta gibi konuların ele alınması beklenmektedir (Next Summit in Brussels, 2016). Bu zirve, ABD'nin yeni başkanı Trump'ın ilk kez katılacak olması açısından da ayrı bir önem taşıyacaktır. Zira başkan olur olmaz NATO'nun kendini yenilemesi gerektiğini ve sorumlulukların üye devletlerce paylaşılmasını dile getirmiştir.

NATO terörizm ve uluslararası güvenlik için birlikte gösterilen çabalarla boşlukları doldurmayı amaçlamıştır. İttifak'ta hala hazırda terörizme karşı beş somut cihaz bulunmaktadır. Bunlar nükleer, biyolojik ve kimyasal (NBC) silahların analizi için taşınabilir laboratuvar, NBC cevaplama takımı, NBC silahların savunması için fiili bir merkez (Brüksel'de konuşlandırılmaktadır, ulusal çalışma merkezleri bu merkez arasında bir hat oluşturulmuştur), biyolojik ve kimyasal silahların stoklanması sağlayan cihaz ve gözetleme sistemidir (Stevenson, 2003: 84).

NATO, son dönemde Arap Baharı sonrasında gelişen olaylar sonucunda 2011 yılında Libya'ya hava operasyonları ile müdahalede bulunmuştur. Aynı zamanda NATO'nun Afganistan ve Kosova görevleri, Akdeniz'in güvenliğini sağlama, korsanlarla mücadele ve Afrika Birliği Örgütü'ne destek verme faaliyetlerine devam ettiği görülmektedir. NATO buna ilave bir adım daha atarak, eğitim ve istihbarat faaliyetleri gibi yeni yöntemleri kabul ederek terörizmle mücadelede "proaktif güvenlik" anlayışını benimsemeye çalışmıştır (Karaosmanoğlu, 2008: 188). Bu kapsamda NATO'nun elinde bulundurduğu askerî güçle bu yeni güvenlik anlayışlarını uygulamada zorluk çekmediği görülmektedir.

Günümüz güvenlik koşullarında NATO'nun sadece üyelerinin topraklarını koruyan bir örgüt olmasının ötesine geçip, Avrupa-Atlantik bölgesinin genel istikrarına katkıda bulunması da önem taşımaktadır. Bu amaçla NATO geçtiğimiz yıllarda, asli özelliğini ve temel görevlerini kaybetmeksizin, geniş çaplı bir adaptasyona tabi olmuş, ortaklık ve işbirliği ilişkilerini geliştirmiş, genel anlamda barışı koruma faaliyetlerinde görev üstlenmeye başlamıştır (Kuloğlu, 2004: 933). Yeni dönemde NATO, görev süresini ve üyelerini genişlettiğine göre, karar alma yapısı Soğuk Savaş sonrası döneminde nasıl bir rol oynayacak? Birincisi, NATO'nun karar alma mekanizmasındaki oybirliği uygulaması, NATO'nun 21. yüzyılın zorluklarını yerine getirme kabiliyetini giderek kısıtlıyor mu? İkincisi, NATO'nun genişlemesi NATO'nun oybirliği ya da konsensüs yöntemleriyle karar verme kabiliyetini arttıracak mı? (Vincent ve Straus, 2001: 68). NATO çalışmalarını bu sorulara cevap bulabilmek şeklinde sürdürmeye devam etmekte ve yeni stratejilerini belirlemeye çalışmaktadır.

Diğer taraftan Avrupa'da güvenlik konusu ise 11 Eylül terör olayları (2001), Madrid (2004) ve Londra (2005)'deki terörist saldırılarla birlikte daha fazla önem arz etmeye başlamıştır. Bu kapsamda Avrupa Birliği içinde askerî kuvvetlerin oluşturulmasına yönelik yaklaşımlar güç kazanmış ve Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) savunma ağırlıklı olmaktan çıkarak güvenlik ağırlıklı bir boyut kazanmaya başlamıştır (Morkaya, 2014: 71-72). NATO ve ABD'nin terörizme karşı mücadelede

yeterliliği sorgulanmaya başlamış ve Avrupa'nın geleceğe yönelik güvenlik anlayışlarını etkilediği görülmüştür.

Soğuk Savaş sonrasında büyük bir değişim geçiren NATO, başlattığı ortaklık politikaları, alan dışı uygulamalar ve küresel operasyonlarla üzerindeki eleştirileri atmaya çalışmıştır. Bu kapsamda önemli bir girişim olarak son dönemde NATO'da akıllı savunma fikri ortaya çıkarılmıştır. Akıllı savunma Avrupalı devletlerin kendi kıtalarındaki güvenliği kendileri sağlama hususunda ABD'ye olan askerî bağımlılıklarını azaltmak ve İttifak içerisinde tartışılan yük paylaşımına bir çözüm olma amacını taşımaktadır. NATO Genel Sekreteri Rasmussen'in isimlendirdiği akıllı savunma zaman içerisinde siber savunma, füze savunma sistemleri gibi İttifak'ın askeri dönüşümünün unsurları olan programlarla birleştirilerek İttifak'ın savunma planlama politikasının içine alınmıştır. Fakat Avrupalı devletlerin güvenlik algılamalarındaki farklılıklar nedeniyle ortak güvenlik için yapılan harcamaların ABD'ye yarayacağı fikri bu sisteme engel olmaktadır (Bağbaşıoğlu, 2016: 221). Yine de Rusya'nın Ukrayna krizindeki eylemleri Avrupalı devletlerde endişeye neden olmuş ve bu kapsamda NATO'da akıllı savunma planının gündemde kalmasını sağlamıştır.

Ukrayna kriziyle birlikte Rus tehdidine karşı kabul edilen Hazırlık Eylem Planı NATO için yeni bir dönüşümün sinyalini vermiştir. İttifak'ın askeri yapısında kalıcı ve yapısal tedbirler alınarak Karma Savaşla Mücadele Strateji kabul edilmiştir. Varşova Zirvesi'nde karma savaş tehdidi ile karşılaşan devletin öncelikli sorumlu olduğu ancak talep edilmesi durumunda İttifak'ın bu duruma müdahil olabileceği ifade edilmiştir. İttifak'ta oybirliğiyle kararların alınması Avrupalı üyelerini Rusya karşısında zor duruma düşürebileceği unutulmamalıdır. Avrupalı üyeler arasında yaşanacak en küçük anlaşmazlıklarda Rusya'nın işine yarayacaktır (Oğuz, 2016: 219). Bu bağlamda Rusya'ya karşı başarı sağlanabilmesi Avrupalı üye devletlerle NATO'nun mutlak dayanışma ve işbirliğine gitmesi önem arz etmektedir.

Yine Avrupalı üye devletlerin ekonomik açıdan zor durumda kaldıklarında Rusya ve Çin'e yönelmeleri ABD'yi kızdırmaktadır. Özellikle Çin'in Avrupa pazarında yükselmesi askeri açıdan bağlı oldukları NATO çerçevesinde tartışmalara neden olmaktadır. NATO bu durumda normatif bileşenlerini öne çıkararak İttifak üyeleri ile bağlarını güçlendirme yoluna giderek Çin'in temel Batılı normları ihlal ettiğini ve bu nedenle stratejik bir ortak olarak kabul edilemez olduğunu sağlamaktadır (Bechna ve Thayer, 2016: 75).

NATO içinde Fransa ve Almanya'ya bakıldığında ise Bu iki ülkenin NATO'yu önemsizleştirme yoluna gitmesi tartışmaların artmasına neden olmuştur. NATO'nun ihmal edilmesi kaçınılmaz bir şekilde, müttefikleri, daha geniş çapta küresel çıkarları belirli bir ittifak ilişkisi gerektirmesine doğru itmiştir. Fransa bu durumda rahat görünebilir ancak güçlü kolektif kurumları öngören Almanya'da özellikle de alan dışına çıkma kapasitesi ve ulusal geleneğinden yoksun olduğu için önem arz etmektedir (Rynning, 2017). Bu çerçevede Almanya ve Fransa siyasal NATO konusunda ihtiyatlı davranmaya çalışırken, İngiltere AB'den çıkmaya hazırlanmakta ve ABD'de Asya'yı yeniden dengelemeye devam etmektedir.

Avrupa'daki güçlü müttefikler, NATO'nun geleneksel sınırları dışında askeri güç kullanılmasına ihtiyatla yaklaşırlarken, İttifak'ın en önemli ülkesi olan ABD, NATO'nun dünyanın neresinde olursa olsun savaş yapabilen bir örgüte dönüşmesini istemektedir. Batı Avrupalı müttefikler ise ulusal güveliklerini daha çok kıta Avrupasıyla sınırlandırmakta ve NATO'nun Avrupalı özelliğinin korunmasını istemektedirler. Onlara göre NATO'nun ana görevi üyelerini sınırlarının dışından gelebilecek saldırılara karşı güvenliği sağlamak olmalı ve NATO küresel bir jandarmaya dönüştürülmemelidir (Oğuzlu, 2012: 11).

Özellikle Rusya'nın 2014'te Ukrayna'ya girmesi, Kırım'ı ilhak etmesi ve doğu Ukrayna'da bir Rus isyanının başlatılmasından bu yana üç eski Sovyet Baltık Cumhuriyetinde (Litvanya, Estonya ve Letonya) özellikle korku ve endişe yaratmıştır. Son dönemde Obama yönetimiyle ABD'nin, NATO sınırlarına Rusya'nın saldırgan eylemleri karşısında Soğuk Savaş'tan bu yana en büyük artışla Polonya, Baltık devletleri ve Güneydoğu Avrupa'ya binlerce asker ve ağır silah dağıttığı görülmektedir. Başlangıçta Obama tarafından sevk edilen bu askeri birlikler konusunda Trump'ta 27 müttefikinin endişesini hafifletmek için bir yol bulmaya çalışmaktadır (Emmont, 2017). Bu bağlamda ABD, NATO'nun bölge üzerinde etkili olabilmesi için Avrupalı müttefikleri ikna etmeye çalıştığı görülmektedir.

NATO üzerindeki tartışmalar Trump'ın İttifak'ı "eski ve modası geçmiş" olarak nitelendirdikten sonra yeniden başlamıştır. Ancak daha sonraki sözlerinde Trump, İttifak'ta reform ve güncelleme ihtiyacının altını çizmiştir. Trump, Almanya gibi gayri safi yurtiçi hâsılasının (GSYİH) %2'sini kendi ordu bölgelerine harcamayan NATO üyelerini eleştirmiştir. Ayrıca Trump, Merkel'in Ortadoğu'da savaştan kaçan bir milyondan fazla mültecinin Almanya'ya gelmesine izin vererek "felaket yanlısı bir hata" yaptığını da ifade etmiştir (Shalal, 2017). Bu bağlamda Trump'ın ABD başkanlığına gelmesiyle birlikte NATO'nun yeni bir döneme gireceği ve gerek Türkiye gerekse Avrupalı üyeler üzerinden tartışmaların devam edeceği muhtemel görünmektedir.

NATO üzerinde tartışmalar devam etse de İttifak hem Avrupa alanında hem de kendi sınırları dışında güvenliğini sağlama gücüne sahiptir. NATO'nun Rusya'nın agresif eylemleri devam ederse koruma alanı dışındaki yerler içinde güvenliği sağlamak üzere askeri teçhizat ve savaş gücü gönderme kabiliyeti vardır. NATO, üyelerinin güvenliğine yönelik ABD güvencesi verdiği için, üyelerince önemli bir yere sahiptir. Yine Avrupa'da Rusya ile istikrar sağlanmasına yardımcı olur, şeffaflık ve entegre askeri planlama yaratır ve krizlere ortak siyasal-askeri yaklaşımlar geliştirir. Avrupa'daki başka hiçbir güvenlik örgütü bütün bunları yapma gücüne sahip değildir (Art, 2016: 362). NATO'nun Avrupa için güvenlik konusunda çok değerli olmasının nedenleri bunlar sayılabilir. Şu an için gelecekte de bu yapıya benzer bir örgütün oluşumu zor gibi görünmektedir.

Son dönemde NATO'nun özellikle terörizmle mücadelede izlemiş olduğu stratejilerin ve alınan kararların uygulanmasında yaşamış olduğu tutarsızlıklar güçlü üyesi Türkiye tarafından sık bir şekilde eleştirilerek dile getirilmiştir. Türkiye ile NATO arasındaki güvenlik algılamalarında ve terörizm konusundaki görüş ayrılıkları beraberinde birçok tartışmaları gündeme getirmiştir. Türkiye'nin yaşamış olduğu teröristler karşısında NATO'dan gerekli desteği alamadığı görülmüştür.

4. TÜRKİYE'NİN GÜVENLİK ALGILAMASI VE NATO'YLA İLİŞKİLERDE TARTIŞMALAR VE BEKLENTİLER

NATO zamanla ortak savunma örgütüne dönüşünce, SSCB karşısında Türkiye'nin durumu kendisi için yeniden önem kazanmıştır. Zira NATO, üyelerden birinin saldırıya uğraması halinde bu saldırının, ABD'nin de dahil olduğu bütün üyelerce tüm bir mukabele ile karşılanması güvenliğini getirmektedir. Bu bağlamda karşısında bütünleşmiş bir direncin varlığını bilen saldırgan, dünya savaşına yol açabilecek bir saldırıya girişmekten çekinecektir. SSCB, Türk toprakları üzerinde ABD ile çatışmayı göze aldığı takdirde, çatışmanın bir dünya savaşına yol açmaması düşüncesiyle Türkiye'ye karşı saldırıya geçebilmesi mümkündür. Bu nedenle NATO'ya katılmakla ancak Türkiye'nin güvenliği tam bir teminat altına alınabilecektir.

Bu kapsamda 1950 yılı Nisan ayında Türkiye'nin NATO'ya girmek için yaptığı ilk resmi temastan da sonuç alınamamıştır. Daha sonra 1951 Eylül ayında, Kuzey Atlantik Konseyinin Ottawa toplantısında ABD'nin ağırlığını ortaya koyması sayesinde Türkiye NATO'ya kabul edilmiştir. 18 Şubat 1952'de, 5886 sayılı kanunla Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Kuzey Atlantik Antlaşmasını onaylayarak Türkiye NATO'ya resmen katılmıştır (Alacakaptan, 1986: 27-28). NATO'ya üyeliğiyle birlikte Doğu ile Batı arasındaki stratejik meydan okuma dönemlerinde Türkiye, NATO'nun güneydoğu kanadında kilit rol oynamıştır. Avrupa'nın savaş önleyici politikasına hatırı sayılır bir şekilde yardımcı olması ve İttifak'a katılması kendi milli güvenliğini de garanti altına almasına neden olmuştur. İttifak'a katılmadan sonra Türkiye'ye yöneltilen askeri tehditlerin önemli ölçüde azaldığı görülmüştür (Kramer, 2001: 297). Türkiye'nin NATO üyeliği hem kendi güvenliği için hem de jeopolitik konumuyla NATO'nun önemli bir müttefik kazanmasını sağlamıştır.

Soğuk Savaş yıllarında, Türkiye NATO üyesi olarak Batı Avrupa güvenliğine önemli katkılarda bulunmuştur. Diğer taraftan Türkiye, riskli jeopolitik konumuna rağmen NATO'nun koruyucu şemsiyesinin altında kendisine yönelik tehditleri karşılayacak şekilde İttifak'ın imkânlarından faydalanmıştır. Yine NATO üyeleri arasında oluşan çıkarlar İttifak içinde ortak bir strateji kültürünün ortaya çıkmasına da yol açmıştır. NATO üyesi olarak Türkiye, Atlantik İttifakının kendi Soğuk Savaş sonrası şartlarına uydurma projelerine tam destek vermiştir (Karaosmanoğlu, 2001: 66-67). Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ve SSCB tehdidinin ortadan kalkmasıyla birlikte hem NATO'nun hem de Türkiye'nin önemi sorgulanmaya başlamıştır.

1990'larda Balkanlarda ilk çatışmalar başladığı zaman Türkiye bu bölgede bir yandan barış ve güvenliğin sürdürülmesi için BM, AGİT ve NATO gibi uluslararası örgütlerde girişimlerde bulunurken

diğer taraftan zaman kaybetmeden bölge ülkeleriyle güvenlik alanlarını da içeren işbirliğine gitmiştir. Türkiye bu yeni dönemde çıkan etnik çatışmaların önlenmesi ve küresel barış ve istikrarın sağlanması için NATO'ya katkılar sunmaya devam etmiştir. Bu kapsamda Türkiye Balkanlarda yaşanan olaylarda, F- 16'lerden oluşan Türk hava filosu, Bosna üzerindeki uçuşa yasaklı bölgeyi kuvvetlendirmek için düzenlenen NATO operasyonlarına destek vermek üzere Mayıs 1993'te İtalyan hava üssü Vicenza'ya gitmiştir. Daha sonra Türk F-16'ları İtalya'nın Ghedi şehrinde bulunan hava üssüne konuşlandırılmıştır. Ayrıca Holbrooke misyonu sırasında Ekim 1998'de NATO Sırbistan'a hava saldırılarına hazırlandığında, Türkiye on sekiz F- 16 savaş uçağıyla böyle bir operasyona katılmaya hazır olduğunu söylemiştir (Kramer, 2001: 226).

Şubat 1999 Ramboillet görüşmelerinde Kosova krizine uluslararası çabalarla barışçıl bir çözüm bulunamadığı takdirde Türkiye'nin Sırp'lara karşı yürütülen NATO askeri harekâtında tüm unsurlarla yer alacağı ortadaydı. Türk hükümeti uçaklarının sadece savunma operasyonlarında kullanıldığını söylemesine rağmen, en başından beri İtalya'da bulunan on bir F- 16 savaş uçağı, hava saldırılarına katılmıştır. Aynı zamanda NATO faaliyetleri artınca Türkiye, operasyonlar için hava üssü sağlamaya hazır olduğunu ifade etmiştir (Kramer, 2001: 227).

Soğuk Savaş'ın bitmesinin ardından stratejik olarak Türkiye'nin konumunda önemli değişimler meydana gelmiştir. Türkiye'nin Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu'daki istikrarsızlık merkezlerinin ortasında cephe ülke olarak kalması ülke için bir risk meydana getirmektedir. SSCB'nin dağılmasının ardından yeni cumhuriyetlerde yaşanan ciddi boyutlarda sorunlar, Azerbaycan-Ermenistan Savaşı, Gürcistan'daki çatışmalar, eski Yugoslavya'nın dağılması, Kosova'da yaşananlar, Bosna- Hersek' de meydana gelenler, Filistin-İsrail Anlaşmazlığı ve tüm bunların yanında gittikçe artan silahlanma yarışı da Türkiye'nin etrafındaki tehditleri oluşturmuştur (Pekcan, 2007: 100). Soğuk Savaş sonrası düzende NATO varlığını devam ettirirken Türkiye'de NATO içerisindeki görevini sürdürmek istemektedir. Bu niyeti gerçekleştirilmesinde Türkiye'ye yardımcı olacak iki temel unsur önem taşımaktadır. Bunlardan birincisi Türkiye'nin coğrafi konumu itibarıyla çatışma bölgelerine yakın bir NATO ülkesi olması, diğeri ise terörizmle mücadelenin NATO misyonları arasında önem kazanmasıdır. Türkiye NATO'da teröre karşı oluşan tepkiyi olumlu bir gelişme olarak değerlendirmekte ve benzeri bir yaklaşımın NATO üyelerinin ulusal politikalarına ve AB'ye de yansımaları için çaba göstermektedir (Pekcan, 2007: 102). Bu bağlamda Türkiye terörizmle mücadele ve küresel güvenliğin sağlanması için hem NATO hem de AB içinde oluşturulacak askerî oluşumlarda görev alarak katkı sunmaya amaçlamaktadır.

Diğer taraftan Türkiye-AB ilişkilerinde yaşanan bunalımlı dönem ve sürekli tırmanan gerilimler NATO'yu Türkiye'nin Batı Dünyası ile olan ilişkilerinin en önemli stratejik aracı haline getirmiştir. Türkiye-AB ilişkilerindeki problemlerin NATO üyesi Avrupa ülkelerini de önemli ölçüde etkilemesi, Türkiye-ABD ikili ilişkisinin ana eksenine oturması sonucunu doğurmuştur. Birçok NATO üyesi ülke, Türkiye'yi hala bir stratejik ortak olarak görmemekte ve Türkiye'yi Avrupa içinde müdahil bir konumda tutmaktansa Ortadoğu operasyonlarında aktif hale gelecek belirsiz bir statüde bekletmeyi uygun görmektedir (Davutoğlu, 2002: 234-236).

11 Eylül terör saldırılarından sonra güvenlik anlayışları tekrar değişmiş ve Avrupa'da da tehdit değerlendirmelerinde terörizm ön plana çıkarılmaya başlanmıştır. Tehditlerin çeşitlenmesi ve yaygınlaşarak küresel hale dönüşmesi daha önemli olmuştur. 11 Eylül'ün dünya politikalarını değiştirdiğini ve tek yanlılığı savunanlar sonuçta, diğerlerine küresel güvenliğin aslında savaş kuralları tarafından oluşturulduğunu kabul ettiklerini iddia etmeye devam etmektedir (Frederking, 2003: 377). Bu bağlamda küresel terörizmle mücadele edebilmenin yolu ülkeler arasında çok taraflı işbirliği sağlanması ile ancak mümkün olabileceği anlaşılmaktadır.

Özellikle 11 Eylül 2001'de ABD'ye yapılan terör saldırıları NATO'nun küresel terörizm konusunda yeni stratejiler geliştirmesini ve bu yönde alan dışı kavramıyla faaliyetlere başlamasına neden olmuştur. 11 Eylül sonrasında, Antlaşma'nın 5. maddesi ilk kez işletilerek ABD'ye yardım edilmesi, sonrasında da Afganistan operasyonunda görev alınması da, terörizm başta olmak üzere yeni tehditlere karşı en üst düzeyli işbirliğinin yapılacağına bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. Bu çerçevede NATO, başlangıçta sadece Avrupa sınırları içinde barışa destek operasyonlarında yer almış, Avrupa-Atlantik sahası dışında ise, ilk kez Afganistan'da görev almıştır (NATO Prag Summit, 2002). Bu çerçevede NATO kısa sürede 'teröre karşı savaş' uygulamalarından ilkinin Afganistan'da devreye sokmuştur. 11 Ağustos 2003'te NATO, Afganistan'daki Uluslararası Güvenlik Yardım Gücünün (ISAF) kontrolünü üstlenerek

İttifak'ın operasyonel önceliğini yerine getirmiştir (Sens, 2007: 15). Bu kapsamda faaliyetlerine devam eden ISAF'a Türkiye'de 2003'ten bu yana askerî güçle katkı sunmaya devam etmektedir.

Soğuk Savaş sonrası yükselişe geçen küresel bir tehdit olarak terörizmle mücadele uluslararası işbirliğini gerektirmektedir. Türkiye'nin uzun bir süredir terörle mücadele vermektedir. Bu çerçevede PKK, DHKPC gibi terör örgütleriyle mücadele etmektedir ve önemli tecrübeler edinmiştir. Son dönemde IŞİD (Irak Şam İslam Devleti) terörü ile de sınırları içinde ve dışında mücadelesini başarıyla sürdürmektedir. Bu tecrübeler teröre karşı küresel savaşta Türkiye'yi önemli bir yere koymaktadır.

Türkiye-NATO ilişkileri özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra büyük bir değişim göstermiştir. Bunun nedeni SSCB'nin dağılması ve eski Doğu Blok'u ülkelerle NATO'nun yakın ilişkiler kurması ve genişleme sürecine bu ülkelerin davet edilmesi olmuştur. Türkiye'nin gelişen bu süreç içinde jeopolitik anlamında önemini azaldığı görüşleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Fakat aksine değişen küresel jeopolitikte Türkiye'nin önemi giderek daha da artmaktadır. Türkiye'nin jeopolitik önemi; bir yandan dünyanın ekonomik ve politik çıkarlarının çatıştığı bölgenin ortasında ve içinde yer almasından kaynaklanmaktadır. Türkiye, mevcut konumu ve bölge ülkeleri ile tarihten gelen sosyo kültürel ortak değerleri ile başta ABD olmak üzere büyük devletlerin kendi yanında görmek istediği bir ülke durumundadır (Kuloğlu, 2002: 19).

Bu özelliğiyle Türkiye, Karadeniz bölgesinde istikrarın sağlanmasında, Akdeniz'e geçişi kontrol etmede, Rusya'yı Kafkaslarda dengelemede ve hala İslami kökten dinciliğe karşı bir panzehir oluşturmada ve güneydeki güvence olarak NATO'ya destek olmaktadır. İstikrarsız bir Türkiye, büyük bir olasılıkla Güney Balkanlar'da daha fazla şiddetin ortaya çıkmasına sebep olabilir. Yine Kafkasya'da bağımsızlıklarını yeni kazanmış devletler üzerinde tekrar Rus kontrolünün sağlanmasına yol açabilir. Özellikle NATO'nun başat ülkesi ABD, istikrarlı bir Güney Kafkasya ile Orta Asya için Türkiye ile dayanışma içinde olmalıdır (Sandıklı, 2011: 10). NATO'dan ayrı olarak Türkiye ile ABD arasındaki ilişkilerde zaman zaman kırılmalıklar yaşansa da iki birbirini stratejik müttefik olarak tanımlamaktadır.

Türkiye Soğuk Savaş sonrası dönemde Somali, Bosna, Kosova ve Afganistan'da NATO'ya önemli askeri güç kapsamında destek vermiş ve vermeye de devam etmektedir. Türkiye'nin Silahlı Kuvvetleri'nin bu insani müdahalelerde göstermiş olduğu başarılar NATO'ya güvenilir bir örgüt olma yolunda önemli katkılar sağlamıştır. Bu bağlamda küresel güvenliğin sağlanmasında da Türkiye'nin önemli görevler aldığı görülmektedir.

Özellikle 2003 yılında ABD'nin Irak'a askeri müdahalesiyle başlayan süreçte Türkiye-NATO ilişkileri gerilimlere sahne olmuştur. Türkiye Irak müdahalesiyle oluşabilecek güvenlik endişelerini gidermek için NATO'nun 4'üncü maddesinin devreye sokularak NATO desteğinin alınmasını müzakere etmek için resmi başvuruda bulunmuştur. Bu gelişme üzerine Kuzey Atlantik Konseyi acilen toplanarak, en üst düzeydeki toplantısını yapmıştır. Toplantı sonucunda, uzun tartışma ve muhalif yaklaşımlardan sonra Türkiye'ye, NATO ülkelerinden Patriot füzeleri, AWACS uçakları ve kimyasal koruma malzemelerinin getirilmesi kararı alınmıştır. Türkiye'de 1 Mart tezkeresinin kabul edilmemesinden sonraki dönemde ise başta ABD olmak üzere NATO ile ilişkilerde sıkıntılar tekrar başlamıştır (Dabanlı, 2007: 132-134).

NATO içinde önemini devamı edebilmesi Türkiye'nin jeopolitik konumunu güçlü tutabilmesine bağlıdır. Türkiye'nin jeopolitik konumu ekonomik, politik, sosyal ve güvenlik alanlarında güçlü olabilirse daha da önem kazanacak ve Türkiye'yi bölgesel bir güç yapabilecektir. Türkiye'nin güçlü olmadığı zaman ise, Türkiye'nin jeopolitik önemi aleyhine işleyecek, dış güçler tarafından Türkiye jeopolitik önemini azaltmaya yönelik girişimlerle karşılaşılabilir (Kuloğlu, 2002: 21). Bu kapsamda Türkiye'yi son dönemde önemsizleştirme çabalarının görülmesi bu görüşü destekler niteliktedir.

Son dönemde tartışmalara rağmen Türkiye stratejik önemini bugün de hala devam ettirmektedir. Balkanlara, Ortadoğu'ya, Kafkaslar'a komşu olması nedeniyle hem NATO hem de AB için güvenlik kapsamında müttefik olma özelliğini korumaktadır. Son dönemde NATO, Türkiye sınırları üzerinden direkt risklerle karşı karşıyadır. Özellikle son yıllarda Ortadoğu'da yaşanan iç çatışmalardan dolayı ülkelerini terk etmek zorunda kalan mülteciler sorunu Avrupa için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Bu kapsamda göç ve mülteci sorunlarıyla mücadele edilebilmesi için NATO ve AB'nin Türkiye ile işbirliği içine girmeye çalıştıkları görülmektedir.

Aynı zamanda hem Türkiye'nin hem de Avrupa ülkelerinin son yıllarda yaşadığı terör saldırılarının önlenmesi için de güçlü bir işbirliği kurabilmek önem arz etmektedir. Özellikle Türkiye'nin son dönemde PKK ve IŞİD'in terör saldırılarında yalnız kaldığı ortadadır. NATO'nun da bu terör örgütleriyle mücadelede Türkiye'ye yeterli desteği vermediği görülmektedir. NATO tarafından terör saldırılarına karşı sadece patriot füzelerinin Türkiye'ye yerleştirilmesi yeterli değildir (NATO Wales Summit, 2014). Türkiye-NATO ilişkilerinde önemli yere sahip olan terörle mücadelede işbirliği ve destek konusu çözüme kavuşmadıkça tartışmaların yaşanmasına devam edilecektir. Terörizmin sadece Türkiye'nin sorunu değil tüm dünyayı ilgilendiren bir olgu olduğu görülmektedir. NATO'nun da bu çerçevede hareket etmesi ve müttefiklerinden birinin terör saldırılarına maruz kaldığında diğer üyelerinin de bundan etkileneceğini hesaba katması gereklidir.

Sonuç olarak uluslararası örgütlerin ve devletlerin, insanî güvenliğe tehditlerden biri olan uluslararası terörizmle mücadele esnasında insanın onuru ve mutluluğunun gözetilmesi evrensel bir zorunluluktur. Bu zorunluluk, insanın sırf insan olmasından kaynaklanan ve zorlu mücadeleler sonrasında bireyin devlet karşısında elde ettiği tarihi kazanımlarının güvence altına alındığı temel hak ve hürriyetlerin korunmasından kaynaklanmaktadır. Devletlerin terörle mücadelede bu olguları göz önünde tutmaları ve bu yönde hareket etmeleri gerekmektedir (Aksu ve Turhan, 2012: 76). Devletin güvenliğinin yanında bireylerin güvenliği, toplumun genel güvenliği artık daha fazla önemli hale gelmiştir. Burada artık devletten bağımsız bir şekilde bireysel ve toplumsal kimliklerin tanımlanması ve de bunun sonucunda da farklı güvenlik algılamaları söz konusu olabilmektedir (Oğuzlu, 2006: 230-232). NATO ile Türkiye arasındaki güvenlik algılamalarındaki farklılıklar ilişkilerde tartışmaların önünü açmaktadır. Aynı zamanda Türkiye gibi güçlü bir müttefikin NATO'yu sorgulamasına neden olmaktadır. NATO bu çerçevede Soğuk Savaş sonrası rolünü güçlendirebilmesi için üyeler arasında ayırım yapmaksızın terörle mücadelede ve küresel güvenliğin sağlanmasında etkili adımlar atması ve sonucunda da üyelerinin güvenini kazanması zorunlu görülmektedir.

5. SONUÇ

Savunma amaçlı bir örgüt olarak kurulan NATO, Soğuk Savaş boyunca bu görevini yerine getirmiştir. Soğuk Savaş sonrasında değişen durumlar çerçevesinde özellikle SSCB'nin dağılması sonucu, İttifak'a yönelik büyük tehdit ortadan kalkmıştır. Soğuk Savaşın sona ermesinden hemen sonra ortaya çıkan tablo karşısında savunma amaçlı kurulmuş olan NATO'nun, değişen yeni dünya düzeninde gereksiz olduğu düşünülmüştür. Fakat bu görüşlerin tam aksine İttifak, Varşova Paketi gibi dağılmak yerine, daha güçlü bir şekilde geri dönmüştür. NATO, bu dönemde kendine yeni misyon ve görevler üstlenmeye çalışarak, uluslararası güvenliği ve barışı sağlama adına faaliyetler üzerinde durmuştur. NATO, BM ilkeleri çerçevesinde dünyanın jandarması olma konusunda ilerlemeler kaydetmiştir.

Özellikle Soğuk Savaş sonrası Balkanlarda yaşanan iç çatışmalar ve etnik kökenli savaşlar, NATO'ya gelecekte ne gibi görevler üstlenebileceğine dair bilgiler vermiştir. NATO, eski Yugoslavya'daki bu çatışmalara, BM nezninde müdahalede bulunmuştur. Bu bölgede oluşturulan SFOR gücüne destek vermiştir. Daha sonrada Kosova halkına Sırp tarafında baskı ve şiddet uygulanmasının ardından bu bölgede konuşlandırılan Kosova Barış Gücüne (KFOR) aynı şekilde büyük katkılar sağlamıştır. Halen NATO'nun bu bölgede istikrarı sağlamaya yönelik çalışmaları da devam etmektedir.

NATO'da Soğuk Savaşın bitmesinin hemen ardından meydana gelebilecek uluslararası terörizmle mücadelede gerekli olan adımları atmak için çalışmalar yapılmıştır. Uluslararası güvenliğin ve barışın sağlanması için uluslararası terörizmle mücadelenin önemli rolü olduğu, NATO'nun Soğuk Savaş sonrası gerçekleştirdiği devlet ve hükümet başkanlarının katıldığı zirve toplantılarında en önemli gündem maddesi olarak öne çıkmıştır. Buna bağlı olarak da 1990 yılındaki Londra Zirvesi'nde başlayarak, 2016 yılındaki NATO'nun Varşova Zirvesi'ne kadar uluslararası terörizmi önleme bağlamında çeşitli tedbir ve kararlar alınmıştır. Daha sonraki zirvelerde de küresel terörizm konusu önemli gündem maddesi olmaya devam etmiştir.

11 Eylül 2001 tarihinde ABD'ye yapılan terör saldırıları, başta ABD olmak üzere, NATO'nun diğer üyelerinin terörizm konusundaki politikalarında büyük bir değişime neden olmuştur. Bu bağlamda NATO'da uluslararası terörizmle mücadele için saldırıların hemen ardından birtakım sert tedbirler alınmıştır. ABD'nin önderliğindeki NATO, bu terör saldırılarının hemen ertesinde Kuzey Atlantik Antlaşmasının 5. maddesini yürürlüğe sokarak önce Kartal Operasyonu, sonrada Akdeniz'de Operation

Active Endeavour (OAE) adında operasyonlara başlamıştır. NATO, halen Akdeniz'de uluslararası terörizmle mücadele operasyonlarının genişleterek devam etmektedir.

ABD başta olmak üzere, bazı ülkeler, uluslararası terörizmin önlenmesi için tedbirler alınması için NATO'ya baskı yapmışlardır. ABD kendisine yapılan terör saldırılarının kaynağı olarak gördüğü El-Kaide örgütü ve Taliban'a karşı Afganistan'da operasyonlara başlamıştır. Bu amaçla ABD burada kurulan askeri güç olan Uluslararası Güvenlik ve Yardım Gücü'nün (ISAF) komutanlığını 2003'te NATO'nun devralmasını sağlamıştır. Halen Afganistan'da büyük bir askeri güç bulundurarak önemli görevler üstlenmektedir.

Uluslararası terörizmle mücadele edecek bugün askeri güce sahip NATO'dan başka bir uluslararası örgüt yoktur. Her ne kadar diğer örgütlerde bu alanda çalışmalar yapsa da, NATO gibi askeri gücü olmadığından başarıya ulaşması zordur. NATO'nun güvenlik politikalarını ve terörle mücadele stratejilerini, Soğuk Savaş sonrası dönemde gerçekleştirdiği zirvelerde aldığı kararlar etrafında geliştirmeye çalıştığı görülmektedir. NATO'nun dönüşüm için alınan kararlar ve yeni stratejik konseptlerin kabul edilmesi açısından 1991 Roma, 1999 Washington, 2004 İstanbul ve son olarak da 2010 Lizbon Zirveleri önemli rol oynamıştır. Bu bağlamda NATO zirveleri, İttifak'ın gelecek vizyon ve misyonlarının belirlenmesi bakımından önem arz etmektedir. Bu zirveler özellikle son dönemde güvenlik politikalarının ve terörle mücadele stratejilerinin belirlenmesinde etkili olmaktadır. Gelecekte planlanan zirvelerle de NATO'nun varlığını sürdürmesi beklenmektedir.

21. yüzyıl güvenlik ortamının özellikle Soğuk Savaş sonrası değişimlerin bir sonucu olarak oluştuğu görülmektedir. Bu dönemde devletlerin birbirleriyle savaşmaları artık dünya güvenliğine en büyük tehdit olarak görülmemektedir. Buna karşın günümüz tehditleri, yoksulluk, bulaşıcı hastalıklar ve çevresel sorunlar, radyolojik, kimyasal ve biyolojik silahlar, terörizm ve uluslararası örgütlü suçlar olarak sayılabilir. Bununda artık tehditlerin sadece devletlerden değil devlet dışı aktörlerden de gelebileceğini göstermektedir. Bu tehditlerle başa çıkmanın ulusal seviyede yeterli olmayacağı aynı zamanda küresel ve bölgesel seviyede işbirliği olması gerekliliği anlaşılmıştır (Türker, 2007: 28-30).

NATO, Arap Baharı sonrasında gelişen olaylar sonucunda 2011 yılında Libya'ya hava operasyonları ile dünyanın her tarafına müdahalede bulunabilecek gücünün olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda NATO'nun Afganistan ve Kosova görevleri, Akdeniz'in güvenliğini sağlama, korsanlarla mücadele ve Afrika Birliği Örgütü'ne destek verme faaliyetlerine devam ettiği görülmektedir. NATO'nun bu görevleri büyük bütçelerle gerçekleştirdiği görülmektedir. 2012 yılı itibarıyla dünyadaki savunma harcamaları 1,753 milyar olduğu göz önüne alındığında, bunun 1.260 milyar dolar kısmıyla savunma harcamaları yapan NATO'dur. NATO'nun 2016 yılına göre sivil bütçesi 222 milyon Euro, askeri bütçesi ise 1448 milyon Euro'dur (NATO Budget, 2016).

NATO'nun varlığını sürdürebilmesinin nedeni değişen koşullara en kısa sürede uyum sağlayabilen bir uluslararası örgüt olma özelliğini taşımasıdır. Ayrıca NATO'nun kabul ettiği stratejik konseptlerde etnik çatışmalar, terörizm, insan hakları ihlalleri, siyasi ve ekonomik istikrarsızlık, Kitle İmha Silahları gibi yeni tehditlere ve risklere yönelmiş olması bunu göstermektedir. Yine NATO'ya üye olmak için başvuruda bulunan devletlerin sayısının artması NATO'nun güvenilirliğini ve varlığını hala koruduğunu ortaya koymaktadır (Balkan, 2006: 317).

28 üyeli NATO, son yıllardaki faaliyetleri ve değişimi göz önüne alındığında yeni tehdit ve risklerle mücadele edebilen 21. yüzyılın küresel bir güvenlik örgütü haline dönüşmeye başlamıştır. Henüz NATO benzeri bir güvenlik yapılanması da dünya üzerinde yoktur. Libya müdahalesinden de anlaşılacağı üzere NATO'nun, sınır tanımadan dünyanın her bölgesinde ortaya çıkan çatışmaları önlemek amacıyla operasyonlar düzenlenme kapasitesine sahip bir örgüt olarak gelecekte de varlığını koruması beklenmektedir.

Türkiye ile ilişkileri kapsamında ise NATO, 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'ye yapılan saldırılar sonrasında antlaşmanın 5. maddesini hemen yürürlüğe koyarken, yıllardır PKK terörüyle ve son dönemde IŞİD terör örgütüyle mücadele eden Türkiye için aynı hassasiyeti gösterememiştir. Türkiye'de bu konudaki rahatsızlığını yapılan her NATO zirvesinde dile getirmiştir. Türkiye, terörizmle mücadele için NATO'nun bütün imkânlarını kullanmak istemektedir. Ama maalesef bu konuda NATO üyesi ülkelerden yeterli desteği görememektedir. Ama diğer taraftan Türkiye, uluslararası terörle mücadelede NATO'ya her türlü katkıyı sağlamaya devam etmektedir. NATO'nun Balkanlardaki operasyonlarına hava gücüyle katılmıştır. Daha sonrada gerek Afganistan'daki ISAF'a, gerekse

Akdeniz'deki operasyonlarına büyük destek vermektedir. Türkiye-NATO ilişkileri hali hazırda kırılganlık göstermekte olup, Türkiye özellikle terörizmle mücadelede NATO'dan yeterli desteği alamamaktadır.

NATO'nun güçlü üyelerinden Türkiye'nin istikrarı hem bölgesel hem de küresel güvenliğin sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. NATO, kuruluş amaçlarına göre hareket etmeyerek Türkiye'nin isteklerine cevap vermekten uzak görünmektedir. Özellikle NATO, Türkiye'nin son yıllarda karşı karşıya kalmış olduğu terör saldırılarında ve terörizmle mücadelesinde istenilen yardım düzeyinden çok uzaktadır. Türkiye-NATO ilişkilerinde tartışmaların son bulması için gerekli yardım ve işbirliğinin yapılması zorunlu görülmektedir. Aksi takdirde gerilen ilişkilerin iki tarafa da fayda sağlamayacağı gibi aynı zamanda oluşan istikrarsız ve kaos ortamından tüm toplumların etkilenmesi muhtemeldir.

KAYNAKÇA

Aksu, Muharrem, Turhan, Faruk (2012). Yeni Tehditler, Güvenliğin Genişleme Boyutları ve İnsani Güvenlik. Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 4 (2), 69-80.

Alacakaptan, Aydın (1986). Atlantik İttifakı, Ankara: Tisa Matbaası.3. Baskı.

Arı, Tayyar (2007). Irak, İran ve ABD ve Petrol, İstanbul: Alfa Yayınları, 2. Baskı.

Art, Robert J. (2016). Creating a Disaster: NATO's Open Door Policy, Political Science Quarterly Academy of Political Science, 131 (2), 341-363.

Aydın, Nurullah (2009). Küresel Terör ve Terörizm, İstanbul: Kumsaati Yayınları, 4. Baskı.

Bağbaşıoğlu, Arif (2016). Güncelliğini Yitirmeyen Bir Sorun Olan Yük Paylaşımına Yeni Bir Çözüm Arayışı: Akıllı Savunma ve NATO. Akademik Bakış Dergisi. 10 (19). 209-227.

Balkan, Celil (2006). Türkiye'nin Ulusal Güvenlik Sorunları. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.

Bechna, Zinaida, Bradley A. Thayer (2016). NATO'S NEW ROLE-The Alliance's Response to a Rising China, Naval War College Review, 69 (3), 77.

Brauch, Hans Günter (2008), Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü, Uluslararası İlişkiler Dergisi, 5 (18), 1-47.

Buzan, Barry (1991), New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century, International Affairs, 67 (3), 431-451.

Cesaretti, Roberto, NATO'nun Ekim 2001'den Beri Akdeniz'de Terörle Nasıl Mücadele Ettiğini Anlatıyor, <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/turkish/art4.html>, Erişim Tarihi:10.12.2009.

Ceylan, Musa (1999). Soğuk Savaşın Sonu Yeni NATO ve Türkiye, (Editör: Musa Ceylan vd.). Yeni NATO: Soğuk Savaştan Sıcak Savaşa, Ülke Yayınları.

Chomsky, Noam (2002).11 Eylül ve Sonrası: Dünya Nereye Gidiyor, İstanbul: Aram Yayıncılık.

Cornish, Paul (1996). European Security: The End of Architecture and the New NATO, International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-) The Americas: European Security, 72 (4), s. 751-769.

Cornish, Paul (2004). NATO: The Practice and Politics of Transformation. International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-), 80 (1), 63-74.

Çakmak, Haydar (2009). Avrupa Güvenliği ve Türkiye, (Editör: Sedat Laçiner vd.). Türk Dış Politikası. Ankara: USAK Yayınları.

Çelikpala, Mitat (2013). Enerji Güvenliği: NATO'nun Yeni Tehdit Algısı. (Editör: Mustafa Aydın), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Dabanlı, İhsan T. (2007).11 Eylül Sonrası Ortamda (2001-2003) ABD Milli Güvenlik Stratejilerinin Türkiye Cumhuriyeti Milli Güvenlik Stratejilerine Etkileri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi SBE Tarih Ana Bilim Dalı, Ankara.

- Davutoğlu, Ahmet (2002). Stratejik Derinlik. İstanbul: Küre Yayınları, 8. Baskı.
- Dedeoğlu, Beril (2014). Uluslararası Güvenlik ve Strateji. İstanbul: Yeni Yüzyıl Yayınları.
- De Wijk, Rob (1997). NATO On The Brink Of The New Millennium, Brüksel: Editorial Offices.
- Emmott, Robin (2017). U.S. army seeks to cement Trump's promise to stick by NATO, <http://www.reuters.com/article/us-nato-russia-idUSKBN15E1LA>, (Erişim tarihi:01.02.2017).
- Erhan, Çağrı (2008). ABD ve NATO'yla İlişkiler. (Editör: Baskın Oran). Türk Dış Politikası 1. Cilt. İstanbul: İletişim Yayınları, 13. Baskı.
- Erişahin, Zeynep, İttifakın 50. Yılında NATO- Türkiye İlişkileri, <http://www.milliyet.com.tr/ozel/nato/zeynep.html>, Erişim Tarihi: 19.12.2009.
- Frederking, Brian (2003). Constructing Post-Cold War Collective Security, The American Political Science Review, 97 (3), pp. 363-378.
- Gheciu, Alexandra (2008). Securing Civilization? The EU, NATO, and the OSCE in the Post-9/11 World. New York: Oxford University Press.
- Gönlübol, Mehmet (1996). Türk Dış Politikası. Ankara: Siyasal Kitabevi, 9. Baskı.
- İşyar, Ömer G. (2008). Günümüzde Uluslararası Güvenlik Stratejileri: Kavramsal Çerçeve ve Uygulama. Akademik Bakış Dergisi, 2 (3), 1-42.
- Karaosmanoğlu, Ali (2001). Türkiye Açısından Avrupa Güvenliği Kimliği: Jeopolitik ve Demokratik Ufuk. (Editör: şaban H. Çalış vd.). Türkiye'nin Dış Politika Gündemi. Ankara: Liberte Yayınları.
- Karaosmanoğlu, Fatih (2008). Tarihin Başlangıcı "Uluslararası İlişkiler: Haklar ve Güvenlik. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Kramer, Heinz (2001). Avrupa ve Amerika Karşısında Değişen Türkiye, İstanbul: Timaş Yayınları, 2. Baskı.
- Kuloğlu, Armağan (2002). Değişen Küresel Jeopolitikte Türkiye, Avrasya Dergisi, Cilt 8, Sayı 4.
- Lepgold, Joseph (1998). NATO's Post-Cold War Collective Action Problem. International Security 23 (1), 78-106.
- Matlary, Janne H. (2009). European Union Security Dynamics: In the New National Interest. New York: Palgrave Publications.
- Merlingen, Michael, Ostrauskaite, Rasa. (2006). European Union Peacebuilding and Policing. London: Routledge Press.
- Nevers, Renée de (2007). NATO's International Security Role in the Terrorist Era, International Security, The MIT Press, 31(4), 34-66.
- NATO Budget (2016). NATO releases 2016 budget summarries, financial rules and procedures. http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_129314.htm?selectedLocale=en, Erişim Tarihi: 20.12.2016.
- NATO Prague Summit (2002). Balistic missile defence. http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49635.htm?selectedLocale=en, Erişim Tarihi: 20.11.2016.
- NATO Lisbon Summit (2010). NATO's nuclear deterence policy and forces. http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50068.htm?selectedLocale=en, Erişim Tarihi: 20.11.2016.
- NATO Chicago Summit (2012). Countering Terörizm, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm, Erişim Tarihi: 10.01.2016.
- NATO Chicago Summit (2012). Chicago Summit Declaration, Madde 1-64. http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_87593.htm?selectedLocale=en, Erişim Tarihi: 14.01.2016.
- NATO Wales (Newport) Summit (2014). Summit Meetings, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50115.htm, Erişim Tarihi: 05.01.2016.

- NATO Wales Summit (2014). Wales Summit Declaration, Madde 1-113. http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_87593.htm?selectedLocale=en, Erişim Tarihi: 14.01.2016.
- NATO Warsaw Summit (2016). Summit Meetings, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50115.htm, Erişim Tarihi: 07.01.2017.
- NATO Warsaw Summit (2016). Countering Terörizm, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm, Erişim Tarihi: 11.01.2016.
- Oğuz, Şafak (2016). Ukrayna Krizi ve Yeni NATO. Karadeniz Araştırmaları Dergisi, 51. 207-221.
- Oğuzlu, Tarık (2006), AB Yolunda Türkiye'nin Güvenlik İnkilemi, (Editör: Zeynep Dağı), Doğu'dan Batı'ya Dış Politika AK Partili Yıllar, Orion Yayınevi, Ankara.
- Oğuzlu, Tarık (2012). NATO'nun Dönüşümü ve Geleceği, Ortadoğu Analiz Dergisi, 4 (40), 8-18.
- Parish, Jonathan, Gerekli Olmaya Devam Etmek, <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue1/turkish/art1.html>, Erişim Tarihi: 17.12.2009.
- Pekcan, Ercan (2007). Soğuk Savaş Sonrası Değişen Güvenlik Kavramı Çerçevesinde Terörizm ve NATO, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, SBE Uluslar arası İlişkiler ABD, Trabzon.
- Rynning, Sten (2017). The divide: France, Germany and political NATO, <https://academic.oup.com/ia/article/2981807/The-divide-France-Germany-and-political-NATO?searchresult=1>, Erişim Tarihi: 14.02.2017.
- Sandıklı, Atilla (2011). Jeopolitik ve Türkiye: Riskler ve Fırsatlar, Bilgesam Yayını, 2011, Rapor No: 27.
- Sarınay, Yusuf (1988). Türkiye'nin Batı İttifakına Yönelişi ve NATO'ya Girişi, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Sens, Allen G. (2007). The Changing Politics of European Security. (Editör: Stefan Gänzle ve Allen G. Sens). The Changing Politics of European Security, New York: Palgrave Press.
- Shalal, Andre (2017). Trump, Merkel agree NATO members must pay fair share, <http://www.reuters.com/article/us-usa-trump-merkel-call-idUSKBN15C0U2>, (Erişim tarihi: 01.02.2017).
- Stevenson, Jonathan (2003). How Europe and Amerika Defend Themselves, Foreign Affairs, Vol82, No 2.
- Türker, Haşim (2007), Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası, Nobel Yayınları, Ankara.
- Vincent, Jack, Straus, Ira vd. (2001). Capability Theory and the Future of NATO's Decisionmaking Rules, Journal of Peace Research, Sage Publications, 38 (1), s.s. 67-86.
- Wallander, Celeste A. (2000). Institutional Assets and Adaptability: NATO after the Cold War, International Organization, The MIT press, Vol (54), No. 4, P.p. 705-735.
- Turan, İlter (1971). NATO İttifakının Stratejik ve Siyasi Sorunları. İstanbul: İ.Ü İktisat Fakültesi Yayını.
- Yost, David S. (2011). The US debate on NATO nuclear deterrence, The Royal Institute of International Affairs. Published by Blackwell Publishing, 87 (6), 1401-1438.